

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาทางเลือกในการจัดการขยะมูลฝอยของนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง โดยใช้วิธีการทดลองทางเลือก ซึ่งเป็นการสร้างทางเลือกที่มีคุณลักษณะในการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกัน และกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกทางเลือกที่ชอบมากที่สุดเพียงทางเลือกเดียว การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจำนวน 344 ตัวอย่าง จากนักท่องเที่ยวที่มาเยือนอุทยานแห่งชาติภูกระดึงในช่วงเปิดการท่องเที่ยวระหว่างเดือนพฤศจิกายน – เดือนธันวาคม พ.ศ. 2548

ในส่วนลักษณะเชิงบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงเล็กน้อย ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 15 – 25 ปี มีสถานภาพโสด และศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าและมีมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยอยู่ในช่วงรายได้ 0 – 5,000 บาทต่อเดือน รองลงมาอยู่ในช่วงรายได้ 5,001 - 10,000 บาทต่อเดือน เนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา รองลงมาประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน รับราชการหรือเป็นพนักงานของหน่วยงานภาครัฐ และประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างที่มาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ (1) กลุ่มที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่ สมุทรปราการ นนทบุรี และปทุมธานี (2) กลุ่มที่อาศัยอยู่ในจังหวัดใกล้เคียงหรืออยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยเป็นสมาชิกของชมรม/ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของลักษณะการมาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยมาเยือนอุทยานแห่งชาติภูกระดึงมาก่อน กลุ่มการเดินทางมักเป็นกลุ่มเพื่อน และกลุ่มเพื่อนผสมกับครอบครัว ซึ่งขนาดของกลุ่มเดินทางส่วนใหญ่จะไม่เกิน 15 คน และพักค้างบนยอดภูกระดึง 2 คืน กลุ่มตัวอย่างนิยมพักเดินที่ทั้งที่นำมาเองและเดินที่ส่วนอุทยานแห่งชาติภูกระดึงจัดให้บริการเช่า มีเพียงส่วนน้อยที่พักบ้านพักของส่วนอุทยาน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากจำนวนบ้านพักของทางอุทยานแห่งชาติภูกระดึงมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้

บริการ ในส่วนสิ่งของที่กลุ่มตัวอย่างใช้อุปโภคบริโภคระหว่างท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ส่วนใหญ่เตรียมมาเองบางส่วนและหาซื้อจากร้านค้าบริเวณภูกระดึง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ค่อนข้างให้ความสำคัญกับปัญหาขยะมูลฝอย แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่เคยรับทราบปัญหาขยะมูลฝอยของอุทยานแห่งชาติภูกระดึงมีจำนวนน้อย ซึ่งส่วนใหญ่รับทราบมาจากกลุ่มเพื่อน/ญาติ/คนในครอบครัว มีบางส่วนที่รับทราบจากสื่อทั่วไป เช่น วิทยุ/โทรทัศน์/อินเทอร์เน็ต หรือหนังสือพิมพ์/นิตยสาร/วารสาร แม้ว่าในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูกระดึงมีการจัดบอร์ดนิทรรศการความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอย แต่กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งยังคงไม่ได้ชมบอร์ดนิทรรศการความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอย ในส่วนโครงการอาสาสมัครพิทักษ์ภูกระดึง กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งไม่เคยรับทราบเกี่ยวกับโครงการอาสาสมัครพิทักษ์ภูกระดึงของอุทยานแห่งชาติภูกระดึงมาก่อน และมีเพียงส่วนน้อยที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

ในส่วนพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของกลุ่มตัวอย่างสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมส่วนบุคคลในการทิ้งขยะมูลฝอยอยู่ในระดับค่อนข้างดี เช่น กรณีที่กลุ่มตัวอย่างต้องการทิ้งขยะแต่ถังขยะเต็ม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กองขยะทิ้งไว้ข้างถังขยะ รองลงมา กลุ่มตัวอย่างจะหาถังขยะอื่น หรือกรณีที่กลุ่มตัวอย่างต้องการทิ้งขยะมูลฝอยแล้วไม่มีถังขยะอยู่ในบริเวณนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เก็บขยะไปทิ้งในที่ที่มีถังขยะ เป็นต้น แต่ในส่วนพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยเชิงสาธารณะอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ จากกรณีที่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเดินผ่านไป เมื่อพบเห็นขยะมูลฝอยบริเวณทางเดิน และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าปัญหาขยะมูลฝอยในบริเวณอุทยานแห่งชาติภูกระดึงส่งผลกระทบต่อความสะอาดของพื้นที่และควรปรับปรุง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการให้มีการปรับปรุงการจัดการขยะมูลฝอยในบริเวณอุทยานแห่งชาติภูกระดึง

สำหรับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการขยะมูลฝอยของอุทยานแห่งชาติภูกระดึงสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าปริมาณถังขยะที่อุทยานแห่งชาติภูกระดึงจัดไว้ยังไม่เพียงพอ แต่อย่างไรก็ตามถังขยะที่มีอยู่จัดตั้งอยู่ในบริเวณที่เหมาะสมแล้ว และแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าบริเวณแหล่งท่องเที่ยวค่อนข้างสะอาด แต่กระนั้นก็ยังพบเห็นขยะมูลฝอยทั่วไปบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ในส่วนความพึงพอใจต่อการจัดการขยะมูลฝอยของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พอใจกับการจัดการขยะมูลฝอยของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง โดยคิดว่าการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยควรเป็นหน้าที่ของนักท่องเที่ยวและส่วนอุทยาน-

แห่งชาติภูกระดึงร่วมกัน และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดเก็บค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง

ในส่วนผลการศึกษาวัตถุประสงค์สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกทางเลือกของนักท่องเที่ยวในการจัดการขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัจจัยเชิงบุคคลที่มีอิทธิพลในการเลือกทางเลือกของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานภาพสมรส และการให้ความสำคัญต่อปัญหาขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ส่วนปัจจัยเชิงคุณลักษณะในการจัดการขยะมูลฝอยพบว่า ไม่มีปัจจัยใดเลยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกทางเลือกในการจัดการขยะมูลฝอยในทางสถิติ

จากผลการศึกษาในส่วนนี้แสดงผลว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกทางเลือกในการจัดการขยะมูลฝอยมีเพียง 2 ปัจจัยเท่านั้น และไม่มีปัจจัยเชิงคุณลักษณะในการจัดการขยะมูลฝอยใดเลยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกทางเลือกในการจัดการขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึงของกลุ่มตัวอย่าง อาจมีผลสืบเนื่องมาจากความเอนเอียงที่เกิดขึ้นเมื่อผู้ตอบแบบสอบถามไม่ได้ตอบด้วยการคิดให้รอบคอบตามความเป็นจริง หรือไม่ได้รับัดระวังในการตอบให้ตรงกับความเป็นจริง อีกทั้งจากความเอนเอียงที่เกิดจากการที่ผู้ตอบพยายามให้คำตอบตามกระแสสังคม

2. การวิเคราะห์ราคาแฝงของแต่ละคุณลักษณะในการจัดการขยะมูลฝอย ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับคุณลักษณะจำนวนถังขยะและที่ตั้งของถังขยะมากที่สุด ต่อมาคือ คุณลักษณะวิธีการกำจัดขยะ จากการนำราคาแฝงที่คำนวณได้มาเรียงลำดับจากมากไปน้อย โดยไม่คิดเครื่องหมาย ซึ่งราคาแฝงของจำนวนถังขยะและที่ตั้งของถังขยะ มีค่า 15.44 บาท มีค่ามากกว่าราคาแฝงของวิธีการกำจัดขยะ ที่มีค่า 3.15 บาท ดังนั้นสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อคุณลักษณะจำนวนถังขยะและที่ตั้งของถังขยะ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าปริมาณถังขยะที่อุทยานแห่งชาติภูกระดึงจัดไว้ยังไม่เพียงพอ

3. การวิเคราะห์ความเต็มใจที่จะจ่ายของนักท่องเที่ยวในการจัดการขยะมูลฝอยต่อทางเลือกต่างที่กำหนด 8 ทางเลือก พบว่า ทางเลือกในการจัดการขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ที่ให้ความพึงพอใจต่อกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด เท่ากับ 66,642,400 บาท/ปี โดยมีคุณลักษณะในการ

จัดการขยะมูลฝอย ดังนี้ มีจำนวนถังขยะเพิ่มขึ้น โดยตั้งบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว บริเวณหน้าผา และกระจายตามเส้นทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติ วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยขั้นสุดท้ายโดยการหมักทำปุ๋ยและการเผาโดยใช้เตาเผาขยะ และมีค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอย เท่ากับ 10 บาท/คน/ คืน และทางเลือกในการจัดการขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ที่ให้ความพึงพอใจต่อกลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุด เท่ากับ 3,485,000 บาท/ปี โดยมีคุณลักษณะในการจัดการขยะมูลฝอย ดังนี้ มีจำนวนถังขยะเพิ่ม โดยตั้งอยู่บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและบริเวณหน้าผาและกระจายตามเส้นทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติ วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยโดยการหมักทำปุ๋ยและการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะและมีค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอย เท่ากับ 20 บาท/คน/ คืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้

1. จากผลการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดรูปแบบทางเลือกในการจัดการขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึงโดยกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่มาเยือนอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ซึ่งเป็นผู้ที่ได้ใช้ประโยชน์และเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดผลกระทบจากขยะมูลฝอย แต่อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่รับผิดชอบส่วนอุทยานแห่งชาติภูกระดึง หรือกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ควรพิจารณาความเป็นไปได้ในการกำหนดรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยดังกล่าวในมุมมองของภาครัฐประกอบด้วย

2. ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่มาเยือนอุทยานแห่งชาติภูกระดึงมีลักษณะเฉพาะตัว เช่น ระบุอายุไม่เกิน 35 ปี สถานภาพโสด ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/ นักศึกษา ที่มีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 10,000 บาท/ เดือน เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่ผลการศึกษาที่แสดงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกทางเลือกในการจัดการขยะมูลฝอย ราคาแพงของคุณลักษณะในการจัดการ ความเต็มใจที่จะจ่ายหรือมูลค่าของทางเลือก และรูปแบบในการจัดการขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึงดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้นในการนำผลการศึกษาไปใช้กับพื้นที่อื่นๆ อาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้

3. การแก้ปัญหาโดยการจ่ายค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอยยังไม่ใช่วางแก้ปัญหาที่ดีที่สุดในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการจัดการขยะมูลฝอยมิได้ทำให้มลพิษหมดไป เพียงแต่ทำให้เบาบางลงเท่านั้น ดังนั้น สิ่งที่ดีที่สุดก็คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้นักท่องเที่ยวตระหนักและช่วยกันลดการใช้สิ่งของที่ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยที่ย่อยสลายได้ยาก ลดปริมาณการทิ้ง

ขยะมูลฝอย รวมถึงมีการแยกขยะมูลฝอย ซึ่งส่วนอุทยานแห่งชาติภูกระดึงควรมีการประชาสัมพันธ์ โครงการและความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น เช่น มีการปฐมนิเทศและให้ความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยก่อนขึ้นไปท่องเที่ยวบนยอดภูกระดึง เป็นต้น เนื่องจากผลการศึกษา พบว่าแม้ว่า ในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูกระดึงมีการจัดบอร์ดนิทรรศการความรู้เกี่ยวกับ ขยะมูลฝอย แต่กลุ่มตัวอย่างยังได้ชมบอร์ดนิทรรศการความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและรับทราบ เกี่ยวกับการอาสาสมัครพิทักษ์ภูกระดึงของอุทยานแห่งชาติภูกระดึงในระดับต่ำ และมีเพียง ส่วนน้อยที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

4. แม้ว่าการศึกษารั้วนี้จำเป็นต้องคัดตัวแปรคุณลักษณะการแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิด ออกไป เพื่อให้สามารถวิเคราะห์แบบจำลองได้ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิดเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะนำไปกำจัดได้ และควรให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้รับผิดชอบในการแยกขยะมูลฝอย โดยส่วนอุทยานแห่งชาติภูกระดึงให้การ สนับสนุนอุปกรณ์ในการแยกขยะมูลฝอย เช่น ถุงขยะ ถังขยะจำแนกประเภทขยะ เป็นต้น เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบขยะมูลฝอยที่ตนเองเป็นผู้ก่ออย่างแท้จริง

5. จาการค่าแรงแห่งคุณลักษณะในการจัดการขยะมูลฝอยและการให้ความสำคัญต่อ คุณลักษณะในการจัดการดังกล่าว แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อคุณลักษณะจำนวนถังขยะ และที่ตั้งถังขยะมากกว่าคุณลักษณะวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยขั้นสุดท้าย ดังนั้น ในการจัดการขยะ มูลฝอยของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ควรมีการดำเนินการปรับปรุงในส่วนจำนวนถังขยะและที่ตั้ง ถังขยะเป็นส่วนแรก เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

6. มูลค่าของทางเลือกในการจัดการขยะมูลฝอยที่มีมูลค่าสูงสุดเท่ากับ 66,642,400 บาท/ ปี โดยมีรูปแบบการจัดการ คือ มีจำนวนถังขยะเพิ่มขึ้น โดยตั้งบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว บริเวณ หน้าผา และกระจายตามเส้นทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติ วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยขั้นสุดท้ายโดยการ หมักทำปุ๋ยและการเผาโดยใช้เตาเผาขยะ และมีค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอย เท่ากับ 10 บาท/ คน/ คืน ซึ่งแสดงถึงสวัสดิการสังคมจะเพิ่มขึ้น 66,642,400 บาท/ ปี เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง รูปแบบจากการจัดการขยะมูลฝอยที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นรูปแบบการจัดการใหม่ดังกล่าว ส่วน อุทยานแห่งชาติภูกระดึงสามารถนำมูลค่าส่วนนี้ใช้ในการพิจารณาของงบประมาณในการจัดการด้าน สิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติภูกระดึงได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

1. จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเกิดปัญหา multicollinearity ซึ่งเกิดจากตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป เบื้องต้นควรพิจารณา จำนวนตัวแปรที่เหมาะสมกับการศึกษา โดยตัวแปรอิสระแต่ละตัวในการศึกษา จำเป็นต้องกำหนดให้ไม่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เพื่อป้องกันปัญหา multicollinearity ดังกล่าว ซึ่งทำให้ความเหมาะสมของสมการมีน้อย โดยเฉพาะในการกำหนดตัวแปรเชิงคุณลักษณะที่ใช้พิจารณาในทางเลือกที่มีระดับแตกต่างกัน ควรใช้วิธีการทางสถิติเข้ามาช่วยในการคัดเลือก เช่น วิธีการ orthogonal array ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้หาทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ โดยไม่มีความขัดแย้งและสัมพันธ์กันระหว่างคุณลักษณะเป็นต้น โดยเฉพาะการสร้างแบบสอบถามในส่วนของทางเลือกควรใช้ความระมัดระวังในการกำหนดรายละเอียด ทั้งจำนวนคุณลักษณะต่างๆ ที่ใช้พิจารณาในแบบจำลอง และระดับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละคุณลักษณะ เนื่องจากหากมีตัวแปรที่ต้องการศึกษาจำนวนมาก ผลกระทบระหว่างตัวแปรแต่ละตัว ซึ่งมีผลต่อกันก็จะมากและซับซ้อนขึ้น นอกจากนั้นควรพิจารณาความชัดเจน และเข้าใจง่ายของรูปประโยคและภาษา ดังนั้นในการศึกษารั้งต่อไปเมื่อผู้วิจัยเลือกใช้วิธีแบบจำลองทางเลือก เพื่อประเมินมูลค่าสินค้า บริการที่ไม่ได้อยู่ในระบบตลาด ผู้วิจัยควรให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวข้างต้น

2. ในการศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาโดยพิจารณาตลอดทั้งช่วงเปิดการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ปัญหาขยะมูลฝอยในอุทยานแห่งชาติภูกระดึงมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ในช่วงฤดูหนาวและช่วงวันหยุดเทศกาล ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาเยือนเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ควรมีการศึกษาโดยแบ่งตามช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้าไปใช้ประโยชน์มาก และช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้าไปใช้ประโยชน์น้อย อีกทั้งควรนำราคาในการจัดการขยะมูลฝอยแต่ละหน่วย มาร่วมพิจารณาเพื่อกำหนด bid ของค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอยด้วย เพื่อกำหนดรูปแบบและแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยที่ชัดเจนและเหมาะสมในแง่ของระดับการใช้ประโยชน์

3. การศึกษาเกี่ยวกับความเต็มใจที่จะจ่ายมีลักษณะเป็นนามธรรม ด้วยการที่นักท่องเที่ยวแสดงออกถึงการให้ความสำคัญต่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งไม่ได้อยู่ในระบบตลาด ดังนั้น การนำผลการศึกษาไปใช้ต้องคำนึงว่าความเต็มใจที่จะจ่ายของแต่ละทางเลือกที่ได้มาจากการวิเคราะห์ อาจมีมูลค่าสูง (over estimation) หรือมูลค่าต่ำ (under estimation) กว่าความเป็นจริงก็ได้ นอกจากนี้ค่าราคาแฝงของแต่ละคุณลักษณะและมูลค่าของแต่ละ

ทางเลือกในการจัดการขยะมูลฝอยของนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภูกระดึงที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ได้จากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในช่วงเดือนพฤศจิกายน – เดือนธันวาคม พ.ศ.2548 เมื่อเวลาผ่านไปปัจจัยต่างๆ มีค่าเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้การวิเคราะห์ค่าราคาแฝงและความเต็มใจที่จะจ่ายย่อมมีค่าเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

4. สำหรับการศึกษาโดยการประยุกต์ใช้วิธีแบบจำลองทางเลือก (choice modelling) ในประเทศไทยมีน้อยมาก ควรให้การสนับสนุนให้มีการนำวิธีการใหม่ๆ เช่นนี้ มาใช้ในการประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น